

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

“БИР ҲАДИС ШАРҲИ: “...биздан эмас” ҳадислар туркуми”

Муҳтарам жамоат! Қуръони карим ва ҳадиси шарифларда ислом аҳли учун берилган кўрсатмаларда фақат эзгуликка даъват этилган. Инсонларни ўзаро аҳил, меҳр-оқибатли, адолатли бўлиш каби қатор инсонийлик фазилатларга чақириш динимизнинг асосий мақсади экани барчамизга кундек равшан. Шунинг учун ҳам динимиз ёлғончилик, хиёнат, фирибгарлик, бераҳмлиқ ва золимлик каби иллатларни қоралайди ҳамда бундай амалларни содир этувчиларни комил имонли мўминлар қаторида ҳисобламайди. Бугунги мавъизамизда ана шу мазмундаги ҳадислардан айримлари билан батафсил танишамиз.

Расулulloҳ саллаллоҳу алайҳи васалламнинг одатларидан бири бозорда бўлаётган ишларни айнан ўзлари кузатиш эди. Ана шундай кузатишларидан бири ҳикоя қилинган ҳадисда шундай дейилади:

﴿أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ عَلَى صُبْبَةٍ طَعَامٍ فَأَدْخَلَ يَدَهُ فِيهَا، فَتَأَلَّتْ أَصَابِعُهُ بَلَلًا فَقَالَ: "مَا هَذَا يَا صَاحِبَ الطَّعَامِ؟"﴾

قال أصابته السماء يا رسول الله، قال: "أفلا جعلته فوق الطعام كي يراه الناس، من غش فليس مني" ﴿﴾

(رواه الإمام مسلم عن أبي هريرة رضي الله عنه)

яъни: “Расулulloҳ саллаллоҳу алайҳи васаллам бир буғдой сотувчининг олдидан ўтиб, қўлларини буғдой уюми ичига тиксалар, унга хўллик тегди. Шунда: “Эй, буғдой эгаси, бу нимаси?” деб сўрадилар. Шунда у киши: “Ё Расулulloҳ унга ёмғир теккан эди”, деди. Расулulloҳ алайҳиссалом: “Сиз ўша жойини одамлар кўриши учун тепасига чиқариб қўймайсизми?” деб танбех бердилар ва изидан: “Ким алдаса, биздан эмас”, дедилар (Имом Муслим ривоятлари).

Пайғамбаримиз саллаллоҳу алайҳи васаллам бундан бошқа бир қанча ҳадисларида “биздан эмас”, деган машҳур иборани ишлатганлар. Бу иборадан нимани назарда тутганликлари борасида уламоларимизнинг бир-бирига яқин шарҳлари мавжуд. Ибн Ҳажар Асқалоний ушбу ҳадис шарҳида мазкур иборани “бизнинг йўлимизда ва суннатимизда эмас” маъносида деб шарҳлаб, бу иборани ишлатилиш – ўша гуноҳнинг нақадар оғир эканига ишорадир деганлар. Шунга ўхшаш фикрларни имом Нававий ҳам келтирганлар. Айрим уламоларга кўра, ушбу иборанинг маъноси “комил имонли мўминлардан эмас, балки имонлари борку, лекин нуқсонли”, деб ҳам шарҳлаган.

Ҳадисда исломнинг ҳалоллик ва омонатдорликка нақадар катта аҳамият бергани кўриниб турибди. Шундан келиб чиқиб бозор ва савдо марказларидаги мутасаддилар вақти-вақти билан мана шундай текширув ва назоратларни ўтказиб, юртдошларимиз ҳақиқага хиёнат қилаётганларга нисбатан танбех ва огоҳлантириш бериб туришлари ўрни келганда жазога тортишлари ҳам тўғри бўлар экан.

Мухтарам азизлар! Ҳадисдаги энг муҳим ибратлардан бири бугунги кундаги кўплаб савдогарларда етишмаётган одатни баён қилиб берилганидир. У ҳам бўлса, молнинг айбини ошкор қилиб сотишлик. Буни Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи васалламнинг **“Сиз ўша жойини одамлар кўриши учун тепасига чиқариб қўймайсизми?”**, деган сўзлари тасдиқлаб турипти. Башариятга муаллим ва гўзал хулқларни мукамал қилиш учун юборилган зот бундай ёлғон ёнида сукут сақлашлари мумкин эмас эди. Ҳақиқий раҳнамолар ана шундай бўлишлари керак. Бундай ёвузликлардан пора ёки таниш-билишчилик эвазига кўз юмиб кетмасликлари лозим. Уларга барча инсонлар ҳақ-ҳуқуқлари омонат топширилган. Мана шундай ўринда ундайларни кечириш булар учун раҳмдиллик эмас, балки бу пасткашлик, хиёнат ва очкўзликдир. Ҳақиқий комил имонли мусулмон биродарларига фақат яхшиликни раво кўради. Бошқа ҳадиси шарифда Пайғамбаримиз саллаллоҳу алайҳи васаллам бундай дедилар:

﴿لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ، حَتَّىٰ يُحِبَّ لِأَخِيهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ﴾ (متفق عليه أنس بن مالك ﷺ).

яъни: **“Бирортангиз ўзига яхши кўрган нарсасини биродарига раво кўрмагунча (комил) имонли бўлмайди”** (Муттафақун алайҳи).

Мусулмон ўзини бошқалар томонидан алданишини ёқтирмас экан, демак, у бошқаларни ҳам алдамаслиги керак. Мана шу сабабдан динимизда ёлғон, алдов ва ҳийлакорлик ҳаром қилинган.

Савдо-сотикдаги алдов турлари жуда ҳам кўп. Буларнинг барчаси ҳаром. Аввало, тарози ва ўлчовлардан уриш. Бу ҳақида Аллоҳ таоло Қуръони каримда:

﴿وَأَوْفُوا الْكَيْلَ إِذَا كِلْتُمْ وَزَنُوا بِالْقِسْطَاسِ الْمُسْتَقِيمِ﴾ (الإسراء: 35).

яъни: **“(Савдо-сотикда) ўлчаган вақтларингизда ўлчовни тўла-тўқис қилингиз ва тўғри тарозида тортингиз!”** (Исро сураси, 35-оят), деб марҳамат қилган ва бу буйруқ шаклида келгани учун вожибликка далолат қилса, бошқа оятда тарози ва ўлчовдан урувчиларнинг ҳолига вой ва азоби оғир бўлиши баён этилган:

﴿وَيْلٌ لِّلْمُطَفِّفِينَ﴾ (المتفنون، 1).

яъни: **“(Савдо-сотикда ўлчов ва тарозидан) уриб қолувчи кимсалар ҳолига вой!”** (Мутаффиғун сураси, 1-оят).

Ана шундай зулм мусулмонлар бозорида ортиқ бўлмаслиги учун Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи васаллам Макка фатҳидан сўнг Саъд ибн Саъид ибн Осни Макка бозорига, Умар разияллоҳу анҳуни эса Мадина бозорига масъул қилиб тайинлашлари ҳам бежиз эмас. Бу эса у зотнинг бозор ишларига эътибор бериб, тарозибонни ҳалол ўлчаб-тортиши, адолатли ва мурувватли бўлишига жиддий қараганларини англатади.

Сувайд ибн Қайс разияллоҳу анҳудан ривоят қилинади, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи васаллам ёнимизга келдилар ва бозор аҳлининг ўлчаб-тортиб берадиган тарозибонига:

﴿يَا وَرَّانُ زَنْ وَأَرْجِحْ﴾ (رواه الإمام ابن ماجة عن سويد بن قيس ﷺ)

яъни: **“Эй, тарозибон, ўлчанг ва палласини оғир қилинг”**, деб тайинлаганлар” (Имом Ибн Можа ривоятлари). **“Палласини оғир қилинг”** деган сўзлари буюмни ўлчаганда, мол палласини оғирроқ қилинг, деганидир.

Бундан ташқари бугунги кунда сутга сувни, асалга қиёмни, цементга қум ёки бошқа моддаларни аралаштириш, нархни кўтариш учун сунъий харидор

бўлиш, содда одамларни лаққилатиш каби алдов турлари кенг тарқалди. Охиратдаги савол-жавобни унутган инсон қиёфасидаги шайтонлар томонидан янгидан-янги фирибгарликлар “кашф” қилиниб келинмоқда. Молларни ишлаб чиқарилган жойларини нотўғри айтиш ёки яшириш, аслий бўлмаган молларни аслий дейиш, сунъий буюмларни табиий дейиш ва бошқа фириб ёки алдовлар кўпайиб кетди.

Шунингдек, бугунги кунда ҳаётимизга электрон ҳисоб-китоблар, пластик карталарни амалиётда кенг қўллашлик кириб келгани учун қаллобликнинг яна бошқа янги-янги турлари пайдо бўлди. Айниқса, одамларга интернет орқали қилинадиган савдоларда сифатли молни кўрсатиб, сифатсизини бериш ёки картанинг махфий кодини сўраб олиб, кейин ундаги маблағларни ўзлаштириб олиш каби зулмлардан жуда кўплаб юртдошларимиз азият чекмоқдалар.

Бундай қаллобликлар савдо-сотикдан ташқари кўплаб касбларда ҳам ўзига мос равишда амалга оширилмоқда. Кира қилишликда масофани сунъий кўпайтириш, қурилишда материалларни керагидан кам ёки ишончсиз бўлганларини ишлатиш, шунингдек, йўл қурилиши, ҳаттоки дорихонаю шифохоналарда ва бошқа кўплаб соҳаларда турли-туман кўзбўямачиликларга йўл қўйилиши ҳам хиёнат ва ноҳақ йўл билан бойлик орттиришга киради. Ваҳоланки, Аллоҳ таоло била туриб хиёнат қилишликдан қайтариб, бундай марҳамат қилади:

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ خَوَّانٍ كَفُورٍ﴾ (الحج، 38).

яъни: “**Албатта, Аллоҳ барча хоин ва ношукурларни суймас**” (Ҳаж сураси 38-оят). Қолаверса, Пайғамбаримиз саллаллоҳу алайҳи васаллам ҳадиси шарифларида:

﴿وَالْمَكْرُ وَالْخَدِيعَةُ فِي النَّارِ﴾ (رواه الإمام الطبراني).

яъни: “**Макр ва алдов дўзахдадир**”, деганлар (Имом Табароний ривоятлари).

Демак, алдов, фирибгарлик, бирор нарсани сохталаштириш мусулмоннинг иши эмас.

Ҳаром луқмадан ва бировнинг ҳаққидан кўркмайдиган кишиларнинг фарзандлари ўзлари орзу қилгандек одам бўлишадими? Йўқ, албатта! Улар ҳам нари борса бировнинг ҳаққидан кўркмайдиган ва энг ёмони, ота-она розилигини топишга рағбат қилмайдиган кимсалар бўлади, Аллоҳ асрасин! Чунки Пайғамбаримиз саллаллоҳу алайҳи васаллам:

﴿لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ حَمَّ نَبْتٍ مِنْ سُحْتٍ﴾ (رواه الإمام ابن حبان عن جابر بن عبد الله رضي الله عنهما)

яъни: “**Ҳаром еб ўсган вужуд жаннатга кирмайди**”, деганлар (Имом Ибн Ҳиббон ривоятлари).

Мусулмонлар ҳар доим омонатдорлик хислатлари билан бошқа халқларнинг меҳр-муҳаббатини қозона олганликларига тарихда жуда ҳам мисоллар кўп. Лекин инсонларнинг бошига қийинчилик тушгандан фойдаланиб қолиш мусулмон кишисига ҳеч қачон тўғри келмайди. Афсуски, юртимизга атиги бир-икки кун чироқ ўчиши сабаб келган синов пайтида айрим ватандошларимиз шахсий манфаатни ҳамма нарсдан юқори қўйиб, халқига хиёнат қилишга мойилликларини кўрсатиб қўйишди.

Муҳтарам азизлар! Агар биз ҳақиқий исломни даво қилсак, ўзимизга юклатилган барча ишларга сидқидилдан ёндошайлик. Агар бундай қилмасак, ўз халқимизга, миллатимизга ва унинг тараққиётига қарши курашгандек бўлиб

қоламиз. Қайси ишда хиёнат аралашса, албатта, ундан барака олиб қўйилади. Ундай инсонлар бизнинг сафимизда бўлишга лойиқ эмас. Шунинг учун ҳам биз ўрганаётган ҳадиснинг охирида Пайғамбаримиз саллаллоҳу алайҳи васаллам нам буғдойни яширган кишига қарата жуда ҳам оғир сўзни айтдилар: **“Ким алдаса, бизлардан эмас”**.

Бу каби ўта оғир сўзларини Расулимиз саллаллоҳу алайҳи васаллам яна бир қатор ўринларда ишлатдилар. Жумладан, бир ўринда бундай марҳамат қилдилар:

﴿مَنْ حَمَلَ عَلَيْنَا السِّلَاحَ فَلَيْسَ مِنَّا﴾ (رواه الإمام البخاري عن ابن عمر رضي الله عنه).

яъни: **“Ким бизларга қарши қурол кўтарса, бизлардан эмас”** (Имом Бухорий ривоятлари). Маълумки, юртга ва халққа хиёнат энг катта хиёнатлардан ҳисобланади. Ҳадисдан кўриниб турибдики, халқига диндошларига қарши қурол кўтаришни ҳаром қилган исломни ниқоб қилиб олиб, турли юртлардаги жангариларга қўшилиб кетаётганларга Пайғамбаримиз саллаллоҳу алайҳи васаллам **“бизлардан эмас”**, демокдалар.

Муҳтарам жамоат! Динимизда бузғунчилик, оилаларнинг тинчини бузиш ва эр-хотин ўртасини ажратиш ҳам жуда катта жиноятлардан ҳисобланади. Шунинг учун Пайғамбаримиз алайҳиссалату вассалам бундайларни бизлардан бўлишга лойиқ эмасликларини таъкидлаганлар:

﴿لَيْسَ مِنَّا مَنْ خَبَبَ امْرَأَةً عَلَى زَوْجِهَا أَوْ عَبْدًا عَلَى سَيِّدِهِ﴾ (رواه الإمام أبو داود عن أبي هريرة رضي الله عنه).

яъни, **“Хотинни эри ёки қулни хожаси билан ўртасини бузганлар бизлардан эмас”** (Имом Абу Довуд ривоятлари).

Бугунги кундаги энг разил ва энг хунук бузғунчиликлардан бири мана шу ҳадисда келтирилган ҳали никоҳлари бор бўлиб бирга яшаб турган жуфтнинг ўртасини бузишдир. Айрим ичида фисқ-фужури бор кимсалар бировларнинг хотинини авраб, гўёки уларни яхши кўргандек қилиб кўрсатиб, ажрашишликка олиб келадиган сўзларни изҳор қилади. Ахир динимиз бировнинг ҳали уйланмаган, шунчаки совчи қўйган аёли устига совчи қўйишликдан қайтарган бўлса, бировнинг никоҳидаги аёлга кўз олайтиришни қандай оқлаши мумкин. Албатта, бундай қилганлар бизларни сафимизда бўлишга лойиқ эмас.

Азизлар! Китоб динимиз, тарихимиз ва бошқа барча соҳадаги илм-маърифатимизни оширишга хизмат қилувчи энг асосий восита. Бизнинг диёр азалдан алломалар юрти бўлгани учун қадимдан юртдошларимиз қўлларида бир қатор қимматбаҳо ва нодир китобларнинг қўлёзма ва тошбосма нусхалари мавжуд. Уларни айрим нотўғри йўллар орқали бойлик орттиришга ҳарис инсонлар одамлардан арзимас пулга сотиб олиб, қинғир йўллар орқали бойликларимизни хорижга чиқиб кетишига ҳаракат қилиш йўли билан халқимизга хиёнат қилиб келаётганлар бор.

Афсуски, баъзи юртдошларимиз бундай асарларни сақлаш қонун-қоидаларига риоя қилмасдан уларни уйда сақлаб, ачинарли ҳолатларга келиб қолганини гувоҳи бўлмоқдамиз. Шунинг учун кимда мана шундай аждодларимиздан мерос қолган қўлёзма ва тошбосма асарлар бўлса, соҳа мутахассислари билан маслаҳат қилиб, сақлаш учун зарур ҳарорат ва намликни таъминлашга ҳаракат қилишлари ёки махсус марказларга топширишлари мумкин.

Аллоҳ таоло барчаларимизни динимизга тўлиқ амал қиладиган, ёлғон, хиёнат каби разил сифатлардан сақланадиган, меҳр-оқибатли, аҳил-иноқ яшайдиган ва бошқаларга фақат яхшилик улашадиган бандалардан бўлишимизни насиб айласин! Омин!